

wymi, komunikacja jest doskonale utrzymana, a organizacja życia kulturalnego może być wzorem dla innych państw. Urban nie wspominał w swojej książce o wysoko zagospodarowanych i doskonale utrzymanych dawnych siedzibach feudalnych i kapitalistycznych władców tego regionu, o schroniskach turystycznych i pałacach, które pozwalają rozwijać na tym obszarze masową turystykę, jakiej te ziemie dotąd nie znały.

Jerzy Kozeński

HARRY PROSS: *Literatur und Politik, Geschichte und Programme der politisch-literarischen Zeitschriften im deutschen Sprachgebiet seit 1870*. Walter-Verlag, Olten und Freiburg 1963, 376 ss.

Książka Harry Prossa¹, której temat określa ściślej podtytuł, zainteresować może zarówno historyków, socjologów, germanistów, jak i polityków oraz szersze koła czytelników. Autor jej usiłuje bowiem przedstawić społeczno-historyczne warunki powstania najważniejszych czasopism polityczno-literackich oraz rolę, jaką odegrały one w kulturalnym oraz politycznym życiu Niemiec i jaką spełniają po dziś dzień. Jest to niewątpliwie przedsięwzięcie bardzo ambitne, które Pross — autor licznych publikacji z zakresu historii współczesnej, m. in. książek pt. *Vor und nach Hitler* oraz *Jugend, Eros, Politik* — zrealizował z dużym powodzeniem. Niemniej geneza omawianej książki, która została napisana w oparciu o tekst wykładów wygłoszonych na Uniwersytecie w Berlinie zachodnim, w poważnym stopniu wpływa na jej układ i zakres.

Za najważniejszą uznać można tę część, którą autor zatytułował *Historia*. Rozważa w niej humanistyczne, psychologiczne i socjologiczne aspekty pojęcia literatury i polityki, wykazuje wzajemne oddziaływanie tych dwóch dziedzin — rozumianych jako „społeczne emanacje” i daje w kilku rozdziałach (zatytułowanych: *Politik und Literatur, Die geglü ckte Nationalrevue, Naturalismus und soziale Bewegung, Imperialistische Vergle blichkeit, Krieg und Bürgerkrieg, Gegenrevolution, Exil, Neubeginn oder Wiederaufbau*) bardzo sugestywny obraz historii niemieckiego czasopiśmiennictwa polityczno-literackiego poczynszy od założonej w 1874 r. przez Joachima Rodenberga „Deutsche Rundschau” do takich współczesnych periodyków, jak „Frankfurter Hefte”, „Merkur”, „Texte und Zeichen” oraz „Der Monat”.

Jest to równocześnie szkic politycznych i literackich dziejów Niemiec widzianych przez pryzmat publicystyki. Pross ukazuje więc, na przestrzeni dziesiątków lat i na przykładzie poszczególnych czasopism, jak rozwijały się — pod różnymi formami rządów — powiązania politycznych układów z literackimi tendencjami. Bardzo ciekawe są rozdziały przedstawiające sytuację czasopism polityczno-literackich w okresie Republiki Weimarskiej oraz III Rzeszy, gdyż autor stara się

¹ Harry Pross urodził się w 1923 r. w Karlsruhe. W 1949 r. uzyskał tytuł doktora filozofii nauk społecznych na Uniwersytecie w Heidelbergu. Studiował nauki polityczne na kilku uniwersytetach Stanów Zjednoczonych. Do 1960 r. był redaktorem naczelnym „Deutsche Rundschau”. Na łamach tego miesięcznika we wrześniu 1959 r. Pross ogłosił artykuł pt. *Deutschland und Polen — 1919, 1939, 1959*, przedstawiając w nim w sposób bardzo obiektywny dzieje stosunków polsko-niemieckich w dobie najnowszej. Następnie wykładał w Wyższej Szkole Sztuk Stosowanych w Ulm oraz na Uniwersytecie w Berlinie zachodnim. Aktualnie jest kierownikiem redakcji politycznej radia Bremy i współwydawcą „Neue Rundschau”.

ukazać genezę i rozwój ideowo-literackich i społeczno-politycznych tendencji, które oddziaływały jeszcze wspólnie.

Metoda, jaką posługuje się Pross, polega na opisowym przedstawianiu politycznych poglądów redaktorów i wydawców zajmujących dzisiaj jeszczeoczesne stanowiska w dziennikarstwie. Pross stoi więc na pozycji obiektywizującego badacza, nie polemizuje i nie analizuje też wpływów, jakie wywierają opisywane zjawiska na kształtowanie się oblicza prasy w aktualnej rzeczywistości Niemiec zachodnich. Ale odsłanianie wielu powiązań nawet w takim ujęciu nie jest pozbawione wymowy.

Najbardziej powierzchowny i stosunkowo najkrótszy jest rozdział przedstawiający sytuację niemieckich czasopism polityczno-literackich po II wojnie światowej. Jest to niewątpliwie wielki mankament książki, gdyż właśnie ten rozdział mógłby wzbudzić najszersze zainteresowanie.

Część druga opracowania pt. *Programy* przedstawia niejako karty wizytowe omawianych czasopism. Czytelnik może w ten sposób zapoznać się z pełnym tekstem artykułu otwierającego pierwszy numer każdego z charakteryzowanych czasopism, z nazwiskami wydawców, redaktorów i autorów. Reprodukcyjne szeregi tytułowych przybliżają też czytelnikowi te czasopisma i dają ponadto pogląd na rozwój techniki graficznej.

Bardzo cenną częścią książki Prossa jest dokładna bibliografia odnosząca się zarówno do zagadnień ogólnych, jak i do poszczególnych czasopism. Spis periodyków omawianych i indeks nazwisk zamykają tę bogatą w materiał informacyjny publikację.

Michalina Boral

HELENA LEONHARD-MIGACZOWA: *Podstawowe problemy ludnościowe województwa wrocławskiego ze szczególnym uwzględnieniem typów struktur demograficznych.* „Acta Universitatis Wratislaviensis” no. 34, Studia Geograficzne IV. Wrocław 1965, 141 ss.

Coraz liczniejsza grupa prac z dziedziny demografii regionalnej została wzbogacona o wydaną w roku bieżącym pracę H. Leonhard-Migaczowej omawiającą problematykę ludnościową woj. wrocławskiego.

Podzielić ją można na dwie zasadnicze części: w pierwszej przeprowadzona została analiza przestrzenna poszczególnych elementów demograficznych województwa, w drugiej wydzielone zostały typy struktur demograficznych w odniesieniu do powiatów.

W pierwszej części omówiona została sytuacja ludnościowa w 1939 r., 1946, 1950 r., i roku 1960 oraz rozwój stosunków ludnościowych w latach 1946—1950 i 1950—1960. Rozmieszczenie ludności w 1946 r. pokrywało się w zasadzie z jej rozmieszczeniem w roku 1939. Istniejące wówczas trzy strefy — 1) południowa, sudecka i podsudecka, gęsto zaludniona, uprzemysłowiona i zurbanizowana, 2) część środkowa i wschodnia o średnim zaludnieniu oraz 3) część północna i zachodnia, najsłabiej zaludniona — zaznaczają się i w 1960 r. Jednakże zacierają się powoli uprzywilejowanie obszaru podsudeckiego na korzyść uprzemysławianych obszarów niziny śląskiej. Struktura wieku ludności województwa kształtowała się głównie pod wpływem ruchów migracyjnych, stąd obraz jej jest odzwierciedleniem imigra-